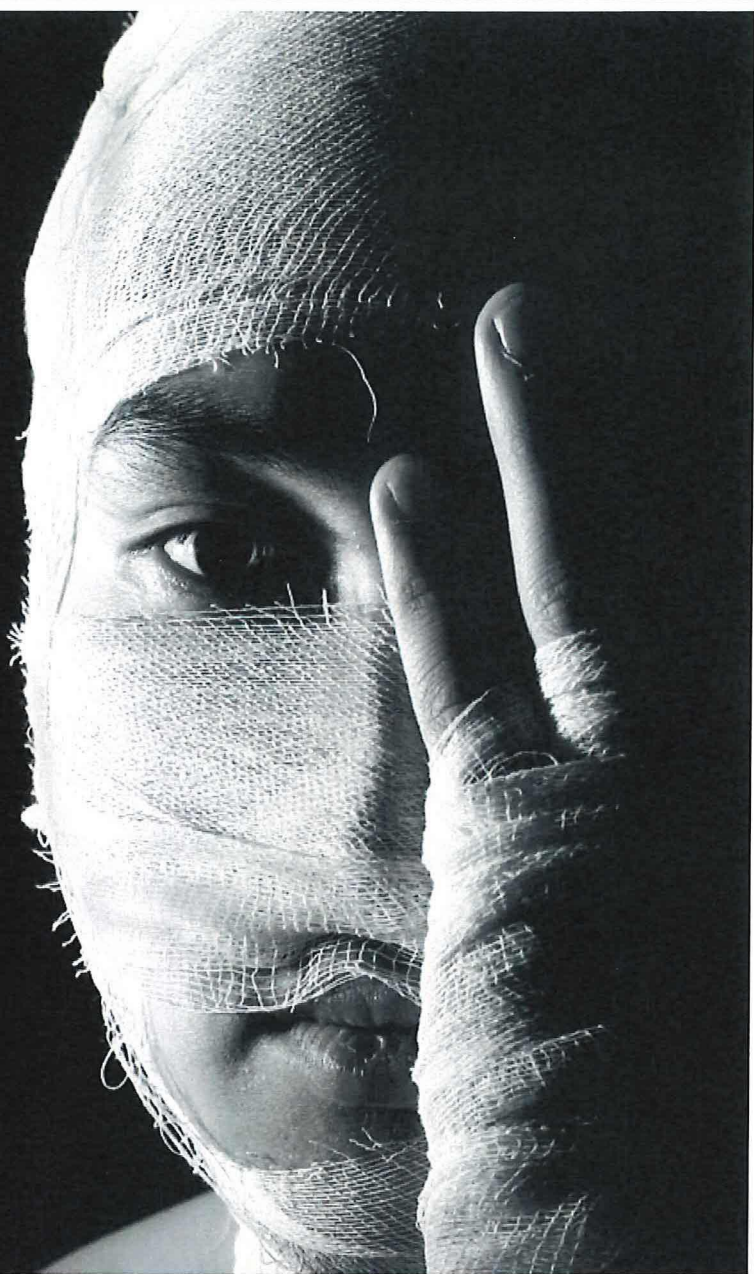

De prijs van gederfd geluk

Een paar duizend euro als compensatie omdat je voortaan met een ontsierend litteken door het leven moet, of een kleine halve ton voor het verlies van een been. Die bedragen staan in geen verhouding tot de pijn en het gemis aan levensvreugde, vinden slachtoffers. En zij krijgen steeds meer bijval. Het smartengeld in Nederland moet omhoog.

Lien van der Leij & Huib Koel

→ Lees verder op pagina's 2 en 3

H

et was een fietsongeluk zoals dat wel vaker voorkomt. Veertiger Pia van der Velden* was op weg naar school om haar jongste af te halen toen de bestuurder van een geparkeerde auto zonder in de spiegels te kijken haar portier opende. 'Ik kon niet meer afremmen en smakte er vol tegenaan,' vertelt de freelancejournalist. 'Door de klap werd ik van het fietspad op de weg geworpen.' Hevig bloedend lag ze op het wegdek voordat zij met een vermoedelijke hersenschudding naar het ziekenhuis werd afgevoerd.

'Het was een traumatische ervaring', blikt zij bijna een jaar later terug. 'Ik kon niets zien omdat mijn bril was verbrijzeld en dacht alleen maar dat mijn zoonje mij daar niet zo mocht zien liggen. Eerst dachten ze zelfs dat mijn keel was doorgesneden, maar al het bloed kwam doordat de bovenrand van het portier een diepe snee in mijn kaak had getrokken.' Het litteken is nog te zien en door het littekenweefsel binnen in de mond is kauwen aan die kant lastig. 'Ik ben toen naar de specialist geweest en die zei dat hij er wel iets aan zou kunnen doen, maar het klonk allemaal heel heftig en ik weet nog niet of ik het aandurf,' zegt zij. 'Het blijkt alles behalve een eenvoudige ingreep.'

Al met al schat Van der Velden ruim veertig uur kwijt te zijn aan dokters-, ziekenhuis- en tandartsbezoek, een halfjaar aan wekelijkse sessies met een fysiotherapeut niet meegerekend. Daarnaast heeft zij een tijd niet kunnen werken en voelt ze zich onzekerder vanwege haar litteken. 'Ik neem veel interviews af met hooggeplaatste bestuurders en daarom is een representatief uiterlijk voor mij belangrijk', zegt zij.

De veroorzaker van haar ongeluk erkende de schuld, maar Van der Velden heeft haar nooit gesproken. 'Ik had minstens een excuusbrief verwacht; dat zit me nog steeds hoog.' De zaak wordt afgewikkeld via Van der Veldens rechtsbijstandsverzekering. De schade aan fiets, kleding, bril en de tot nu toe gemaakte medische kosten zijn vergoed, alsmede het gedeerde inkomen van twee opdrachten die zij in de eerste weken na het ongeluk gedwongen moest afslaan. Intussen staat de schadeteeller op een kleine € 10.000, maar over het voorgestelde bedrag aan smartengeld — een vergoeding voor psy-

chisch leed, gedeerde levensvreugde en andere immateriële schade — is de freelancer verre van tevreden.

'Mijn belangenbehartiger van de rechtsbijstandsverzekering heeft het over een fractie van de materiële schade', aldus Van der Velden. 'Op meer dan een paar duizend hoef ik niet te rekenen, stelt zij, gelet op de informatie uit het Smartengeldboek dat de ANWB jaarlijks publiceert. Ik weet dat ik geen Amerikaanse bedragen hoef te verwachten, maar dit vind ik ronduit een bedleiding na alles wat ik heb meegemaakt. Ik zie nu op het inschakelen van een advocaat om naar de rechter te stappen.'

Van der Velden is niet de enige die verontwaardigd is over het smartengeld dat haar in het vooruitzicht wordt gesteld. Al langere tijd bestaat er onvrede over de manier waarop immateriële schade in Nederland wordt vastgesteld, constateert Louis Visscher, bijzonder hoogleraar rechtseconomische analyse van onrechtmatige daad en schadevergoeding aan de Erasmus School of Law in Rotterdam. 'Afgaand op de literatuur zijn niet alleen de bedragen die in het buitenland worden uitgekeerd bij vergelijkbare gevallen hoger, er is ook een stagnatie in de ontwikkeling van de Nederlandse bedragen', zegt hij. 'Met andere woorden: Nederland loopt steeds verder achter.'

Dat beaamt Marco Zwagerman van Beer Advocaten, een Amsterdams kantoor dat gespecialiseerd is in letselschade. 'Het systeem zoals dat nu wordt gehanteerd, is achterhaald', zegt hij. 'Men wordt geacht zich te houden aan de bandbreedtes die in het verleden zijn vastgesteld. Er zit geen progressie in de rechtsontwikkeling.'

Summier

Volgens het Burgerlijk Wetboek heeft een benadeelde recht op een 'naar billijkheid vast te stellen' vergoeding voor immateriële schade — wat in de praktijk betekent dat de rechter in eerste instantie kijkt naar wat er in het verleden in vergelijkbare gevallen is toegekend. Soms wordt er nog een opslag gehanteerd voor inflatie, maar vaak ook niet. Centraal in dit proces is het Smartengeldboek, een jaarlijks door de ANWB samengestelde gids met rechterlijke uitspraken gerangschikt naar de aard van het letsel.

Een nadeel van dit systeem is dat er alleen wordt teruggeblikt, zegt Zwagerman, oud-voorzitter van de 140 leden tellende vereniging van Advocaten voor Slachtoffers van Personenschade (ASP) en auteur van het hoofdstuk 'Smartengeld' van het handboek Personenschade. 'En bovendien is de informatie niet compleet. De uiteenzetting van de casus is heel summier en wanneer er uitspraken bij komen, worden oude uitspraken geschrapt.'

Dat alles heeft ertoe geleid dat de bedragen die in Nederland aan smartengeld worden uitgekeerd vaak veel lager uitvallen dan in de ons omringende landen. Zwagerman: 'Standaardbedragen zijn er niet, maar over het algemeen kun je stellen dat in Duitsland — waar ze net als in Nederland ook aan gevalsvergelijking doen — pakweg het dubbe-

Smartengeld Voorbeelden

€ 980

Meisje (8 jaar)

Een meisje dat door een hond in het gezicht werd gebeten en daar drie zichtbare littekens aan overhield, kreeg in 1998 € 980 aan smartengeld toegewezen. Geïndexeerd naar 2015 is dat € 1280.

€ 2500

Vrouw

In 2007 werd een bedrag van € 2500 aan smartengeld toegewezen aan een vrouw die grove littekens overhield aan het verwijderen van tatoeages op haar bovenarm en been. Geïndexeerd: € 2900

€ 2269

Man (21 jaar)

Een autopassagier die gezichtsletsel opliep bij een verkeersongeval, heeft diverse littekens en een plaatje boven zijn linkeroog. De rechtbank wees in 1998 € 2269 toe. Geïndexeerd: € 3177

€ 1600

Vrouw

Een door een hond gebeten vrouw wordt enige tijd behandeld voor verwondingen aan haar arm en been. De littekens zijn niet blijvend. Het in 2008 toegewezen bedrag komt na indexatie uit op € 1860.

€ 1134

Vrouw (85 jaar)

Het ziekenhuisverblijf van een bejaarde vrouw moet met twee weken worden verlengd doordat zij blaren op de rug oploopt wegens een te warme kruik. In 1997 toegewezen. Na indexatie: € 1615

DIT ZIJN BEWERKTE VOORBEELDEN UIT HET ANWB SMARTENGELDBOEK

'Smartengeld mag geen restpost zijn'

In onze kennissenkring zijn diverse voorbeelden van mensen die een ongeluk hebben gehad. De fysieke pijn was soms snel verdwenen; wat vaak bleef, is het verdriet vanwege blijvend letsel. Wij hebben ons regelmatig verbaasd over het verschil in geldelijke waardering, ook vergeleken met bijvoorbeeld Duitsland of Engeland. **Huib Koel en Lien van der Leij zijn redacteurs van het FD.**

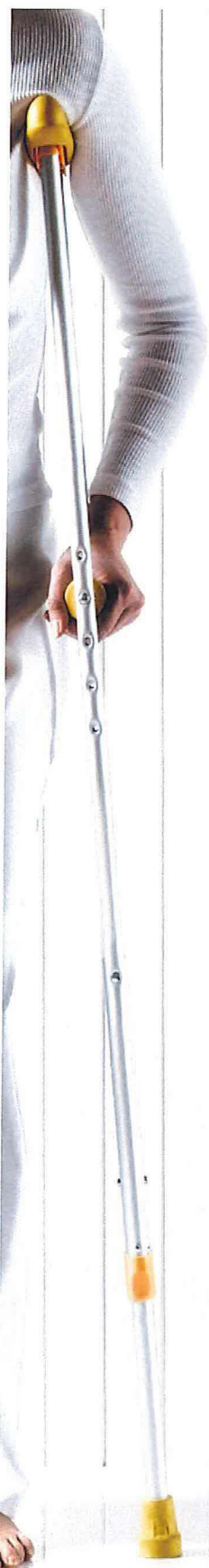

FOTO: GETTY IMAGES

le wordt toegekend en in het Verenigd Koninkrijk het drievoudige.' Een rechter mag kijken naar wat er in het buitenland wordt gewonnen, maar dat is niet doorslaggevend, zo oordeelde de Hoge Raad.

Dat er in het buitenland hogere bedragen gelden, zegt op zich niet zo veel, vindt Visscher. 'Stel dat je als gevolg van een ongeluk in een rolstoel belandt. In Nederland kun je als rolstoelgebruiker nog redelijk redden omdat de meeste openbare voorzieningen daarop zijn afgestemd. In grote delen van Italië en Spanje zou je meteen aan huis gekluisterd zijn. Zo'n toekenning is dus mede gebaseerd op de impact op je leven en daarbij ook nog op het prijsniveau in een land en de sociale voorzieningen.'

En wie afgaat op de miljoenenvergoedingen die met enige regelmaat in de VS lijken te worden toegekend zit al helemaal op het verkeerde spoor. 'Ten eerste zijn dat bedragen die zowel materiële als immateriële schade dekken. Daarnaast zitten er ook vaak zogenoemde "punitieve damages" oftewel een privaatrechtelijke boete in verwerkt, plus de advocatenkosten', zegt Visscher. 'Vergeet ook niet dat dergelijke toewijzingen vaak op grond van juryrechtspraak tot stand komen en vervolgens in beroep naar beneden worden bijgesteld.'

Maar hoe stel je dan de hoogte van immateriële schade vast? Hoe hang je een prijskaartje aan het psychisch leed en de gederfde levensvreugde van een (verkeers)slachtoffer? Visscher ziet een mogelijkheid om de vaststelling van smartengeld te verbeteren door toepassing van een methode die in de medische wereld wordt gehanteerd om vast te stellen of de baten van een medische ingreep de kosten ervan rechtvaardigen.

Daarbij staat de 'quality adjusted life year' (Qaly) centraal, een maatstaf die het effect van een bepaalde gezondheidstoestand op de kwaliteit van leven van de betrokkene uitdrukt. Dit getal tussen de 0 en 1 (waarbij 0 staat voor dood en 1 voor in perfecte gezondheid) wordt vastgesteld aan de hand van uitgebreid onderzoek onder patiënten, artsen en publiek. Zo blijkt uit de medische literatuur dat het verschil tussen diabetespatiënten die wel of niet een amputatie moesten ondergaan 0,30 tot 0,35 Qaly bedroeg. Vervolgens wordt hieraan een geldbedrag gekoppeld, mede gebaseerd op het beschikbare budget voor de gezondheidszorg. 'Uit de literatuur blijkt dat Nederland een ondergrens van zo'n € 20.000 per Qaly hanteert en een bovengrens van € 80.000', stelt Visscher. Gebaseerd op deze berekeningen kan een inschatting van de gezondheidswinst in vergelijking tot de kosten gemaakt worden.

Van zorg naar recht

Visscher stelt voor om eenzelfde methode toe te passen voor het berekenen van immateriële schade. 'Zo kun je objectiever en met grotere precisie het smartengeld vaststellen.' Een verkeersslachtoffer van wie het been al of niet deels moet worden afgezet zou aan de hand van bovenstaand medisch voorbeeld dus voor elk jaar dat hij of zij als geamputeerde door het leven moet minimaal een vergoeding tegemoet kunnen zien van circa € 6000 (0,3 maal € 20.000). Met dat als vertrekpunt zou er gekeken moeten worden naar eventueel bijkomende omstandigheden. Voor iemand die een enthousiaste amateurvoetballer is, zal het verlies van een been zwaarder wegen dan bij iemand die altijd al een hekel heeft gehad aan sport.

In zijn inleidende bijdrage voor het nieuwste ANWB Smartengeldboek vergelijkt Visscher diverse recente smartengeldtoekenningen met de bedragen die aan de hand van Qalys zouden kunnen worden geschat. De uitkomsten verschillen van geval tot geval, maar door de bank genomen bedraagt het daadwerkelijk toegekende smartengeld de helft of minder van de Qaly-berekening,

ook al is die gebaseerd op de conservatieve grondslag van € 20.000.

Voor wie nog twijfelt, lijkt dat overtuigend bewijs dat er structureel te weinig smartengeld wordt toegekend door Nederlandse rechters. Maar tot dusver is er nog weinig animo voor Visschers methodiek. 'Een advocaat die het toepaste in zijn eis, zag die verworpen door het hof. Dat is niet hoe wij het in Nederland doen, kreeg hij te horen', zegt Visscher. 'De onvrede is breed, maar het momentum is er nog niet.'

Dat betekent echter niet dat er helemaal niets gebeurt op het letselschadefront, zegt Zwagerman. 'Rechters hebben de signalen opgevangen. Zo zei een gerechtshof niet blind te zijn voor de discussie en om die reden het smartengeld met 10% te verhogen.' En ook verzekeraars beamden dat het anders moet. Vooral voor de ernstige letsels.

Revolutie

Het invoeren van een Qaly-systeem zou echter een revolutie betekenen in de jurisprudentie, terwijl in de praktijk dit eerder via evolutie gaat, vindt Zwagerman. 'Als je iets wilt bereiken, moet je vanuit het bestaande beginnen.' En daar is de sector druk mee bezig. 'In een reeks expertmeetings van verzekeraars, juristen en wetenschappers wordt gewerkt aan een systeem dat evalueringsvergelijking niet loslaat, maar dat tevens meer transparantie biedt, waardoor eisen beter zijn uit te leggen en te motiveren.'

Het vertrekpunt hierbij is de systematiek die door medici in de VS wordt gebruikt om functieverlies en de impact ervan vast te stellen. 'In eerste instantie werden deze beoordelingen gebruikt in het vaststellen van arbeidsongeschiktheid, maar sindsdien worden zij ook breder toegepast', aldus Zwagerman. Wetenschappers van de Erasmus Universiteit zijn nu bezig aan de hand van de letselwaarderingen van de American Medical Association (AMA) de toegekende smartengelden in Nederland te beoordelen om te komen tot een basisbedrag voor bepaalde soorten letsel of combinaties van letsel. Zwagerman: 'Dan kom je tot rechtvaardiger uitspraken, want daardoor wordt alles op dezelfde leest geschoeid. Gelijke gevallen worden gelijk behandeld.'

Dergelijke basisbedragen zouden ieder jaar moeten worden geïndexeerd en vervolgens gebruikt als uitgangspunt om de impact op het leven — wonen, werken, relaties — van het individuele slachtoffer vast te stellen. 'Zo doe je recht aan het slachtoffer. Nu wordt smartengeld nog veelal als een restpost opgevoerd, terwijl het voor de slachtoffers juist om genoegdoening draait.'

Maar zover is het nog allemaal niet. Wat betekent een ander voor Van der Velden? Loont het de moeite om naar de rechter te stappen of kan zij maar beter berusten in het bedrag dat haar belangenbehartiger conform het Smartengeldboek wil gaan eisen? Gegeven het feit dat de tegenpartij in haar zaak volledige aansprakelijkheid heeft aanvaard, hoeft het haar niets te kosten, denkt Zwagerman. Sinds 2013 bestaat namelijk de mogelijkheid om een deelgeschilvoet te leggen. 'Die ene vraag waaraan overeenstemming over kan worden bereikt kan dan worden voorgelegd aan de rechter', zegt hij. 'In de regel wordt er binnen vier à zes maanden uitspraak gedaan. Rolt daar een hoger bedrag uit, dan is dat mooi meegenomen. Krijgt Van der Velden echter geen gelijk, dan zijn de kosten van de procedure toch voor de tegenpartij. Maar, zegt Zwagerman, 'als er in Nederland twee processen per jaar gevoerd worden over smartengeld dan is dat al veel.'

De naam van Van der Velden is op haar verzoek, hangende de zaak, gefingeerd.

Handboek

Neem de regie over je eigen zaak

Hen belangenbehartiger, de rechtsbijstandsverzekeraar, een letselschadeadvocaat, een schade-expert, een re-integratieadvocaat en/of een herstelcoach. En dit lijstje is niet compleet! Afhankelijk van de aard en ernst van het letsel krijgt het slachtoffer van een ongeval te maken met tal van instanties en spelers.

Vanwege die complexiteit is het voor slachtoffers vaak moeilijk om greep te krijgen op hun situatie, zegt Monetta Wuring. 'Vaak krijgen zij het gevoel een bijrol te spelen in hun eigen zaak. Ze voelen zich niet gehoord, passen niet in de hokjes die routines worden afgevoerd als onderdeel van een staccato juridisch en medisch proces.'

Wuring probeert in haar rol als herstelcoach daar verandering in te brengen. Samen met journalist Armand Landman schreef ze een laagdrempelig handboek, *(Ver)slagen. Leven met letsel*, bedoeld om de informatieachterstand bij slachtoffers op te heffen en hun de regie terug te geven over hun eigen proces. 'Een goed herstel draait om het activeren van de zelfredzaamheid van het slachtoffer', zegt zij. Volgens haar beginnen verzekeraars dat ook steeds meer onder ogen te zien. 'Zo wordt Wuring, eindverantwoordelijke voor herstelmanagement bij expertisebedrijf EMN, nu vaker in een betrekkelijk vroeg stadium erbij geroepen. 'Vroeger was dat bij mensen van wie het proces al jaren voortsleepte, nu word ik bij wijze van spreken al na drie maanden ingeschakeld.'

Wurings missie is het slachtoffer centraal stellen. 'In plaats van op basis van een vragenlijst vaststellen waar iemand nog toe in staat zou moeten zijn, ga je samen met het slachtoffer na wat hij of zij zelf nog echt denkt te kunnen en wat hij zou willen. Door het slachtoffer weer eigenaar te maken van zijn eigen vraagstuk voelt hij zich gehoord en

(Ver)slagen.

'*(Ver)slagen. Leven met letsel*', Monetta Wuring en Armand Landman, 100 blz., € 15,-

verloopt het herstelproces voorspoediger. Daar heeft ook de verzekeraar baat bij.'

Soms zit Wuring's interventie in kleine dingen: zo geeft zij het voorbeeld van een whiplash-slachtoffer dat naar een goede, begrijpelijke uitleg verlangde over wat dat voor haar betekende. 'Zij kon niet verder omdat zij zich niet herkende in wat haar over haar toestand werd verteld. Ze was aan het googelen geslagen, maar dat bracht haar alleen verder in verwarring.' Wuring regelde in samenspraak met de verzekeraar een MRI-scan en een gedegen uitleg van een specialist. Gewapend met die kennis kon de vrouw zelf de volgende stap zetten: therapie om in het reïne te komen met haar veranderde toekomstperspectief.

'Voor de slachtoffers is de financiële kant minder belangrijk dan hoe zij nu verder moeten', zegt Wuring. 'Maar als zij dat voor zichzelf hebben besloten, dan hoort daar natuurlijk een financieel spendend plaatje bij. Dat vraagt een actieve houding; ik laat hen als het ware hun eigen businessplan opstellen waarin zij aangeven wat zij willen en wat daartoe nodig is. Mensen moeten er bewust van worden dat zij zelf alles in de hand hebben en daar is dit boek ook voor bedoeld.'

Smartengeld
De bedragen die worden uitgekeerd voor immateriële schade zijn in Nederland veel lager dan in andere landen